

РОЗДІЛ 9
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА;
СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.131

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВАГИ ДО ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ
ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОСВІДУВАННЯ, ВІДБРАННІ БІОЛОГІЧНИХ ЗРАЗКІВ,
СУДОВО-МЕДИЧНІЙ ЕКСПЕРТИЗИ

PROBLEMATIC ISSUES OF ENSURING RESPECT
FOR HUMAN DIGNITY DURING EXAMINATION, OBTAINING
OF BIOLOGICAL SAMPLES, FORENSIC MEDICAL EXAMINATION

Варченко О.О.,

*аспірантка кафедри кримінального процесу
 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті розглянуто проблематику забезпечення поваги до людської гідності під час проведення кримінальних процесуальних процедур, пов'язаних із втручанням у «приватний соматичний простір людини». До переліку таких процедур насамперед варто віднести такі слідчі дії, як освідування, відібрання біологічних зразків, проведення судово-медичної експертизи. Розгляд вказаних процесуальних дій як однопорядкових із позиції обмеження фізичної недоторканості людини надав можливість дослідити питання допустимості їхнього примусового проведення та специфіки нормативної регламентації застосування примусу. У статті продемонстровано, що наукові позиції із цього питання подекуди протилежні. Констатовано, що причиною такої полярності виступають принаймні два чинники:

а) відсутність вичерпної регламентації питання кримінальним процесуальним законом;

б) межування питання з оцінювальною (а відтак нечіткою) морально-етичною категорією «честь і гідність людини».

Аргументовано, що найвиправданішою (хоча й не без слабких місць) є позиція, яка зводиться до можливості примусового відібрання біологічних зразків, освідування та залучення до експертного дослідження учасників кримінального провадження незалежно від їхнього процесуального статусу. Обґрунтована необхідність розповсюдження судового контролю на проведення в примусовому порядку освідування, відібрання біологічних зразків і судово-медичної експертизи. Запропоновано нормативне закріплення можливості проведення вказаних слідчих дій у невідкладних випадках без судового рішення, але з обов'язковим подальшим зверненням до слідчого судді за процедурою, передбаченою ч. 3 ст. 233 Кримінального процесуального кодексу України. Сформульовані інші висновки й пропозиції щодо можливих шляхів удосконалення процесуальної діяльності в контексті забезпечення поваги до людської гідності.

Ключові слова: повага до людської гідності, кримінальний процесуальний примус, освідування, відібрання біологічних зразків, судово-медична експертиза.

The article considers the issue of ensuring respect for human dignity in criminal proceedings related to interference in the "private somatic personal space". The list of such procedures should primarily include such investigative actions as examination, obtaining of biological samples, forensic medical examination. Consideration of the indicated procedural actions as single-order from the standpoint of restriction of human physical integrity provided an opportunity to explore the issue of admissibility of their coercion and the specifics of normative regulation of coercion use. The article demonstrates that scientific positions on this issue are sometimes opposite. It is stated that at least two factors are the reason for such polarity:

a) the lack of exhaustive regulation of this issue by criminal procedure law;

b) bordering the issue with the evaluative (and therefore indistinct) moral and ethical category "human honor and dignity".

It is argued that the most justified one (though not without weaknesses) is the position, which is reduced to the possibility of coercive obtaining of biological samples, examination and involvement of participants in criminal proceedings in the expert examination, regardless of their procedural status. The necessity of extending judicial control to coercive examination, obtaining of biological samples and forensic medical examination is substantiated. It is proposed to enshrine in law the possibility of conducting these investigative actions in urgent cases without a court decision, but with the obligatory further appeal to the investigating judge in accordance with the procedure provided for in Part 3 of Art. 233 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Other conclusions and proposals on possible ways to improve procedural activities in the context of ensuring respect for human dignity are formulated.

Key words: respect for human dignity, criminal procedural coercion, examination, obtaining of biological samples, forensic medical examination.

Постановка проблеми. Питання забезпечення поваги до людської гідності стає особливо чутливим, коли йдеться про процедури, пов'язані з втручанням у «соматичний приватний простір людини», оскільки тілесна (фізіологічна) недоторканість особи перебуває в безпосередньому зв'язку з такими морально-етичними категоріями, як честь і гідність. Водночас досягнення завдань кримінального провадження подекуди неможливі без застосування процедур, які передбачають обмеження (зокрема й примусове) тілесної недоторканості людини. Так, досить часто констатувати ті чи інші юридично важливі факти можливо лише шляхом проведення огляду тіла людини й фіксації (зокрема, із застосуванням фото й відео фіксації) слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет. Досить поширеною є практика криміналістичної ідентифікації особи за різного роду біологічними параметрами,

що передбачає необхідність отримання від людини зразків крові й інших біологічних рідин, волосся, зрізів нігтьових пластин тощо. Єдино можливим способом констатувати тяжкість і характер тілесних ушкоджень натепер відповідно до законодавства України (п. 2 ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК)) лишається судово-медична експертиза, яка також передбачає огляд тіла¹ й застосування інших способів медичної діагностики. В контексті варіацій обмеження соматичних прав людини під час здійснення кримінального провадження в юридичній літературі абсолютно правильно згадуються

¹ Практика судово-медичних експертиз знає випадки встановлення характеру й тяжкості тілесних ушкоджень на підставі роботи експерта з медичною документацією (тобто експерт може безпосередньо не оглядати особу), але в цьому випадку огляд і діагностичні процедури з особою проводить лікар, який складає вказану медичну документацію.

випадки приховування особою у своєму організмі наркотичних засобів із метою їхнього перевезення через державний кордон [1, с. 275²; 2].

Стан дослідження. Проблематика, пов'язана із забезпеченням поваги до людської гідності під час проведення (в тому числі в примусовому порядку) слідчих дій, була предметом наукового інтересу таких процесуалістів, як О.В. Баулін, А.С. Гамбарян, І.Л. Петрухін, М.С. Строгович, О.Ю. Татаров та інші. Водночас низка проблем як теоретичного, так і суто прикладного характеру натепер залишаються нерозв'язаними.

Метою статті є дослідження проблематики забезпечення поваги до людської гідності в контексті проведення таких процесуальних дій, як освідування, відібрання біологічних зразків, судово-медична експертиза.

Виклад основного матеріалу. Залежно від ракурсу наукового дослідження, освідування, відібрання біологічних зразків, проведення судово-медичної експертизи можуть бути розглянуті як в одній площині (оскільки «єдиним знаменником» для них є обмеження соматичних прав людини³ [1, с. 273–310]), так і в різних, зважаючи на специфічні особливості кожної з перелічених слідчих дій, які так чи інакше торкаються проблематики забезпечення поваги до людської гідності. Тож, саме така архітектура викладення результатів дослідження такого питання, на наш погляд, забезпечить максимально повне його викладення.

Розгляд освідування, відібрання біологічних зразків, проведення судово-медичної експертизи як однопорядкових (з позиції обмеження фізичної недоторканості людини) процесуальних дій зобов'язує насамперед торкнутися питання можливості їхнього примусового проведення. Відразу відзначимо, що вказаний контекст такого питання не новий для науки як вітчизняного [3; 4], так і зарубіжного [1, с. 273–309; 5] кримінального процесу. Водночас із вказаного питання досі зберігається поліваріантність наукових позицій, а практика правозастосування в Україні інколи викликає досить негативний суспільний резонанс [6; 7].

Дослідниками справедливо визначається, що необхідність проведення вищезазначених слідчих дій виникає під час розслідування злочинів проти життя та здоров'я, статевої недоторканості й статевої свободи особи, й в багатьох випадках їхнє провадження пов'язане з втручанням у сферу особистих прав і свобод не лише підозрюваного, обвинуваченого, а й інших учасників провадження (потерпілого, свідка). Як результат, досить високою є вірогідність ухилення особи від участі в такого роду діях з найрізноманітніших причин. Якщо підозрюваний, обвинувачений, як правило, непокоїться щодо його викриття у вчиненні кримінального правопорушення, то потерпілий і свідок досить часто сприймають такого роду процесуальні дії як принизливу процедуру, яка завдає шкоди їхній честі й гідності [5]. Як результат, дилему про можливість чи неможливість примусового проведення таких слідчих дій, як освідування, відібрання біологічних зразків, проведення судово-медичної експертизи в наукових колах досить часто пропонується розв'язувати через призму специфіки процесуального статусу особи, яка стає об'єктом вищеперерахованих процедур.

Перш ніж перейти до аналізу наукових позицій із цього питання (для яких не характерна єдність), маємо зауважити, що полярність думок значною мірою зумовлюється принаймні двома чинниками:

а) відсутністю вичерпної регламентації питання кримінальним процесуальним законом;

б) межуванням питання з оцінювальною (а відтак нечіткою) морально-етичною категорією «честь і гідність людини».

Водночас групування розрізаних наукових позицій із цього питання вже було предметом наукового осмислення. На наш погляд, одним із найбільш вдалих результатів такого узагальнення є підхід, викладений в роботі А.С. Гамбаряна, що передбачає поділ усіх позицій на три ключові групи. Як зазначає автор, фахівці виражають різні підходи стосовно надання біологічних зразків, обов'язку бути підданим освідуванню та обов'язку участі в експертному дослідженні. Перша група авторів схиляється до думки, що необхідно розмежовувати обов'язок надання зразків, обов'язок бути підданим освідуванню та експертному дослідженню за статусом особи. На їхній погляд, підозрюваний, обвинувачений є носіями вказаних обов'язків, а потерпілий, свідок – ні. Друга група авторів вважає, що незалежно від процесуального статусу й підозрюваний, і обвинувачений, і потерпілий, і свідок у рівній мірі мають нести вказаний обов'язок. Третя група авторів дотримується позиції, відповідно до якої незалежно від процесуального статусу особа може бути примусово залучена до проведення вказаних процесуальних дій, але лише за судовим рішенням [1, с. 278]. Взвзявши за основу вказану класифікацію та спираючись на окремі позиції цитованого автора, спробуємо надати ідеям подальшого розвитку, удосконалити наведені аргументи за й проти тої чи іншої позиції та, головне, визначитися з можливістю їхньої екстраполяції на сферу кримінальних процесуальних відносин в Україні.

Стосовно погляду, відповідно до якого підозрюваний, обвинувачений несе обов'язок дачі біологічних зразків, проходження освідування, участі в експертизі, а потерпілий, свідок – ні, маємо вказати таке. Подібний підхід пропонувався ще представниками кримінальної процесуальної науки радянського періоду, серед яких варто згадати імена М.С. Строговича й І.Л. Петрухіна. Зокрема, обстоюючи позицію про виправданість примусового залучення підозрюваного, обвинуваченого до вказаних процедур, І.Л. Петрухін вказував, що зібраними в справі доказами підозрюваний, обвинувачений певною мірою викривається у вчиненні злочину, а отже виявляє зрозумілу зацікавленість у приховуванні слідів злочину. Позбавити слідчого й суд можливості виявити ці сліди, захищаючи почуття сором'язливості підозрюваного, обвинуваченого, означало б зробити неможливим встановлення істини в справі [8, с. 139]. Водночас і І.Л. Петрухін, і М.С. Строгович наполягали на недопустимості примусового проведення вказаних процесуальних дій відносно до свідка (як особи, непричетної до кримінального правопорушення) та потерпілого (як особи, яка й без того постраждала від злочину, що робить аморальним застосування до неї будь-яких примусових процедур у рамках кримінального провадження) [8, с. 139; 9, с. 126]. Проте такий підхід, на наш погляд, бувши виправданим із боку прагнення захисту честі й гідності потерпілого, свідка, має досить слабкі позиції в ракурсі досягнення цілей кримінального провадження. Зокрема, в практиці кримінального процесу абсолютно нормальною є ситуація, коли особа на початку провадження фігурує як свідок, але надалі набуває статусу підозрюваного. Досить часто така трансформація відбувається саме завдяки доказам, здобутим шляхом освідування такої особи, експертного дослідження її або отриманих від неї біологічних зразків. Надання ж важливішого значення в такому питанні позиції свідка щодо його небажання брати участь у процесуальних діях поставило б під сумнів можливість досягнення завдань кримінального провадження в цілому. Аналогічним чином можна навести й контраргументацію вищевикладеної наукової позиції в частині застосування примусу в розглянутих процесуальних діях до потерпілого. Доволі ілю-

² У цитованому прикладі автор не називає справу, про яку йдеться. Проте вбачається, що мова про ситуацію, описану в рішенні ЄСПЛ по справі «Яллох (Jalloh) проти Німеччини».

³ Такий підхід продемонстровано в роботі А.С. Гамбаряна.

стративно в цьому ключі виглядає ситуація, змодельована А.С. Гамбаряном. Так, згідно з кримінальним процесуальним законодавством, окремі обставини в кримінальному провадженні можуть встановлюватися лише шляхом проведення експертизи. Зокрема, на практиці можливо шляхом різних доказів обґрунтувати факт вчинення злочину проти здоров'я особи, однак характер і ступінь тяжкості тілесного uszkodження може бути визначений лише відповідним висновком експерта. Допоки в кримінальному провадженні не буде відповідного висновку експерта, здійснення правосуддя неможливе. Наприклад, громадянин А. завдав тілесних ушкоджень громадянину Б., що підтверджується показаннями свідків і записами, знятими з камер спостереження. Однак, А. неможливо притягти до кримінальної відповідальності, допоки характер і розмір шкоди, завданої здоров'ю Б., не буде встановлено експертним шляхом. Якщо держава приймає підхід, згідно з яким у соматичні права потерпілого можна втручатися виключно з його згоди, то це означає, що притягнення особи до кримінальної відповідальності по низці проваджень публічного обвинувачення буде залежати від волі потерпілого. Якщо в наведеному прикладі Б. відмовиться від участі в експертизі, то, згідно з кримінальним процесуальним законодавством, А. буде неможливо притягти до кримінальної відповідальності⁴ [1, с. 281]. Відзначимо, що право змодельованої ситуації на існування підтверджують і приклади з реальної судової практики України⁵ [10].

На наш погляд, більш виправданою (хоча й не без слабких місць) є протилежна позиція, яка зводиться до можливості примусового відібрання біологічних зразків, освідчування та залучення до медико-експертного дослідження учасників кримінального провадження незалежно від їхнього процесуального статусу. Водночас цікаво відзначити, що, окрім суто прагматичних аргументів, які були викладені вище, прихильники такого підходу наводять на його підтвердження та аргументацію морально-етичного спрямування. Зокрема, як вказує І.А. Антонов (із посиланням на Т.М. Москалькову), додаткове моральне обґрунтування має застосування кримінального процесуального примусу до підозрюваного, обвинуваченого, чия винуватість надалі отримує підтвердження вироком суду, що набув законної сили. Особа, яка вчинила злочин, сама провокує кримінальний процес, сама накладає на себе кримінальне переслідування, сама своїми протиправними діями викликає необхідність органів і посадових осіб здійснювати дії, які призведуть до викликаних кримінальним переслідуванням правообмежень обвинуваченого. Діаметрально протилежний вигляд має проблема застосування заходів примусу, коли йдеться про потерпілих, свідків та інших осіб, які не вчиняли протиправних дій, кримінальному переслідуванню не піддаються, а правообмеження жодним чином не співмірні з їхньою відповідальністю, оскільки підстав для такої відповідальності об'єктивно не існує. Обґрунтувати такий вид кримінального процесуального примусу намагалась Т.М. Москалькова, зазначаючи, що єдиним, але найміцнішим моральним виправданням тих правообмежень, які несуть свідки, потерпілі, треті особи внаслідок застосування до них законного примусу під час кримінального процесуального доказування, служить моральна чистота й висота самої суспільно корисливої мети, на досягнення якої це доказування спрямоване – встановлення істини

⁴ У питаннях обов'язкового проведення експертизи для встановлення характеру й ступеня тяжкості тілесних ушкоджень законодавство Республіки Армєнія (на яке спирається цитований автор) є ідентичним кримінальному процесуальному законодавству України.

⁵ Так, слідчим суддею Вінницького міського суду Вінницької області було задоволено клопотання слідчого про примусове залучення потерпілого до проведення додаткової судово-медичної експертизи, без якої не було можливості встановити факти під час розслідування кримінального провадження за ознаками злочину, передбаченого ч. 3 ст. 15 і ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України.

в кожному кримінальному провадженні. Кожен акт примусу є свого роду громадянським жертвоприношенням вказаним цілям, що викликається необхідністю в тих випадках, коли названі особи добровільно не виконують свій обов'язок перед державою [11, с. 127]. Цікаво відзначити, що такий підхід по суті знайшов своє відбиття в кримінальному процесуальному законодавстві України в частині регламентації примусового освідчування незалежно від процесуального статусу особи. Зокрема, відповідно до КПК, перед початком освідчування особі, яка підлягає освідчуванню, пред'являється постанова прокурора. Після цього особі пропонується добровільно пройти освідчування, а в разі її відмови освідчування проводиться примусово (ч. 3 ст. 242).

Проте найвиправданішим, на наш погляд, є підхід третьої групи авторів, які пропонують передбачити законом як для підозрюваного, обвинуваченого, так і для потерпілого, свідка можливість примусового освідчування, відібрання біологічних зразків, залучення до проходження медико-експертного дослідження, проте лише на підставі рішення суду. Водночас частина прихильників такого підходу пропонує передбачити попередній судовий контроль, а інша – наступний [1, с. 280].

Погляд через призму вищенаведених наукових підходів на регламентацію цих питань кримінальним процесуальним законом України зобов'язує звернути увагу на таке. Як вже зазначалось, КПК України надає можливість примусового освідчування (без судового рішення, але на підставі постанови прокурора) будь-якої особи незалежно від її процесуального статусу (ч. 3 ст. 241 КПК). Примусове відібрання біологічних зразків також передбачено вітчизняним законодавцем без відсилання до процесуального статусу особи, але із застосуванням попереднього судового контролю. Зокрема, в разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчому судді, суд за клопотанням сторони кримінального провадження має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово (ч. 3 ст. 245 КПК). Схожим чином регламентована й можливість примусового залучення особи до проведення судово-медичної експертизи. КПК встановлено, що примусове залучення особи для проведення медичної експертизи здійснюється за ухвалою слідчого судді, суду (ч. 3 ст. 242 КПК)⁶ [12].

Тож, як бачимо, законодавство України не ставить можливість застосування примусу в залежність від процесуального статусу особи. Такий погляд значною мірою сприйнятний і вітчизняною правозастосовною практикою. Водночас, на наше переконання, вказаний підхід цілком відповідає виробленому практикою Європейського суду з прав людини й підтриманому в рішеннях Касаційного суду України трискладовому тесту на пропорційність обмеження прав людини. Зокрема, відповідно до вказаного тесту, обмеження прав людини в демократичному суспільстві буде вважатися виправданим, якщо таке обмеження передбачене законом, має легітимну мету та є співмірним із нею [13]. Аргументи щодо легітимності мети, яку переслідує застосування примусу під час збирання доказів, і співмірність такої мети з обмеженнями прав людини було наведено вище. Можливість примусового освідчування, відібрання біологічних зразків і залучення особи до судово-медичної експертизи також знайшло й законодавче закріплення. Водночас, на наш погляд, нормативна регламентація цього питання потребує певних

⁶ У цьому контексті ми свідомо розглядаємо саме судово-медичну експертизу й залишаємо поза межами розгляду судово-психіатричну експертизу, про яку йдеться в тій же ч. 3 ст. 242 КПК. Річ у тім, що зміст ст. 509 КПК надає можливість зробити однозначний висновок про можливість застосування примусової судово-психіатричної експертизи виключно до підозрюваного й обвинуваченого. На це звертав увагу й ВССУ.

коректив. Зокрема, передбачивши можливість примусового проведення всіх трьох слідчих дій, законодавець встановив різні правові підстави для їхнього проведення: за постановою прокурора (примусове освідчування) та за ухвалою слідчого судді (примусове відібрання біологічних зразків і примусове залучення до судово-медичної експертизи). Водночас спроба знайти логічне пояснення такого роду диференціації підштовхує до висновку, що, з погляду законодавця, примусове відібрання біологічних зразків і примусова судово-медична експертиза є апіорі істотнішим обмеженням прав людини на відміну від примусового освідчування⁷. За такої умови такий висновок видається досить спірним. Річ у тім, що, залежно від конкретних обставин кримінального провадження, ступінь обмеження права особи на повагу до людської гідності під час проведення вказаних процесуальних дій може бути рівновеликим, або навіть переважати під час проведення примусового освідчування. Так, наприклад, складно запевняти, що примусове освідчування, яке передбачає ого-

лення тіла людини (зокрема, огляд інтимних зон) більшою мірою посягає на честь і гідність у порівнянні, наприклад, із примусовим відібранням зразків волосся або зрізів нігтьових пластин.

Висновок. Органи досудового розслідування повинні мати можливість примусового проведення освідчування, відібрання біологічних зразків, судово-медичної експертизи незалежно від процесуального статусу особи, яка залучається до вказаних процесуальних дій, але виключно під судовим контролем. Водночас, зважаючи на спланованість такої процесуальної дії, як проведення експертизи, судовий контроль має бути лише попереднім. Стосовно ж освідчування та відібрання біологічних зразків, то, залежно від слідчої ситуації, названі дії можуть набувати характеру невідкладних. Отже, доцільно дозволити можливість їхнього проведення в невідкладних випадках без судового рішення, але з обов'язковим подальшим зверненням до слідчого судді за процедурою, передбаченою ч. 3 ст. 233 КПК України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гамбарян А.С. Отказ от права и вопросы уголовно-процессуального вмешательства. Москва : Юрлитинформ, 2018. 352 с.
2. Case of Jalloh v. Germany (Application No. 54810/00) 11 July 2006. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-76307>.
3. Баулін О. В. Особливості отримання біологічних зразків особи для проведення експертизи у досудовому розслідуванні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2015. Вип. 60. С. 222–231.
4. Татаров О.Ю. Силове відібрання біологічних зразків – порушення прав громадян. URL: <http://tfgpartners.com.ua/ua/article/silove-vidibrannya-biologichnih-zrazkiv-porushennya-prav-gromadyan>.
5. Данилова Н.А., Николаева Т.Г. К вопросу о допустимости принуждения при производстве следственных действий. *КриминалистЪ*. 2012. №1 (10). URL: <http://www.procuror.spb.ru/k1018.html>.
6. Шумілін О.О. Силовики скрутили підозрюваних у вбивстві Бузини, щоб взяти ДНК. *Українська правда* : вебсайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/07/12/7114542/>.
7. Активісти пікетували ГПУ з вимогою передати в НАБУ справу про примусовий відбір зразків ДНК у Поліщука і Медведька. *Цензор.нет* : вебсайт. URL: https://censor.net.ua/ua/video_news/407377/aktivisty_piketuvaly_gpu_z_vumogoyu_peredaty_v_nabu_spravu_pro_grymusovuyi_vidbir_zrazkiv_dnk_u_polischuka.
8. Петрухин И.Л. Свобода личности и уголовно-процессуальное принуждение. Москва : Наука. 1985. 238 с.
9. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса : в 2 т. Т.2. Москва, 1972. 516 с.
10. Ухвала слідчого судді Вінницького міського суду Вінницької обл. від 18 червня 2013 р. : справа № 127/14367/13-к / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/49218614>.
11. Антонов И.А. Нравственно-правовые критерии уголовно-процессуальной деятельности следователей. Санкт-Петербург : Юридический Пресс, 2003. 236 с.
12. Узагальнення судової практики вирішення слідчими суддями питань, пов'язаних із слідчими (розшуковими) діями (обговорено на засіданні Пленуму ВССУ 3 червня 2016 р.). URL: https://zib.com.ua/ua/print/124744-vssu_uzagalniv_praktiku_virishennya_slidchimi_suddyami_pitan.html.
13. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-12#Text>.

⁷ Не виключено, що логіка законодавця в цьому питанні спирається не на аспект захисту честі й гідності особи, а на той факт, що освідчування часто є невідкладною слідчою дією (певні сліди на тілі можна знищити або вони самостійно зникнуть із плином часу), тоді як біологічні зразки, як правило, можливо відібрати будь-коли. Водночас такий підхід, на наш погляд, фрагментарний, оскільки мета оперативності забезпечується через відмову від судового контролю за дотриманням поваги до людської гідності. Своєю чергою далі ми запропонуємо підхід, який рівною мірою забезпечить досягнення обох названих процесуальних цінностей.